

Vasa Marjanović

iz Kučajne

i

Živojin Stojićević Marković iz Kučajne

Ilija – Ljika – Jene Predić iz Ceremošnje

Martin Pejić iz Bukovke

sva mesta su srez zviški, okr. požarevački

AS, MP, 1899, F-20, 105

Ova četvorica, zajedno sa još trojicom – Milovan Jocić i Živojin Stojićević iz Kučajne i Martin Ilije Janković iz Ceremošnje – napali su 17.08.1898. na salaš Stanoja Ilića iz Kučajne i ubili Stanoja, njegovu ženu, ćerku i slugu.

Prvostepeni požarevački porotni sud osudio je svojom presudom br. 37521 od 26.11.1898. prvu četvoricu na smrt a preostalu trojicu na po 20 godina robije i po 5 godina policijskog nadzora.

Kasacioni sud u Beogradu je 21.12.1898. potvrdio tu presudu i uputio predmet Min. pravde u smislu § 283 Kriv. postupka, radi podnošenja Kralju na pomilovanje.

Min. pravde zatražio je uobičajeno mišljenje od načelnika okruga požarevačkog, Koste D. Jezdića (23.12.898). Jezdić je prosledio upit načelniku sreza zviškog (26.12.898), koji je (28.12.898) odgovorio:

„Opšte je mišljenje da su od svih ovih najgori Milovan, Živojin i Martin koji su osuđeni na robiju, da pravda nije potpuno zadovoljena što svi i ovi zlikovci nisu osuđeni na smrt. Sela Kučajna i Ceremošnja odveć su izkvarena većinom stanovnici njihovi odani su na krađu i druga zla dela, i da bi se tome stalo na put mišljenje je svih poštenih građana da nebi nikako trebalo učiniti predlog da se smrtne kazne oslobode, no šta više kad bi se moglo da bi trebalo i ostala tri zločinca streljati.“ Treba ih, dodaje, streljati na mestu zločina.

To mišljenje je, pridružujući mu se, okružni načelnik poslao u ministarstvo 30.12.898.

U ministarstvu je 02.01.899. sačinjen Referat po krivici osuđenih u kome se opisuju delo, krivični postupak i dokazi na kojima se temelji presuda. Plen koga su se ubice domogle bio je: kratka puška Pibodijevog sistema, šestometni revolver, mali pištolj, 70 aršina sukna, 10 aršina platna, tri muške košulje i razne stvari u vrednosti 200 dinara. U referatu se naglašava da se lokalne vlasti protive pomilovanju.

Predmet je istog dana upućen požarevačkom sudu na izvršenje, s napomenom da osuđeni nisu pomilovani.

Međutim, 08.01.899. okružni načelnik je izvestio ministarstvo da su se pojavile sumnje u krivicu Živojina St. Markovića, pa predlaže da se ponovo razmorti mogućnost pomilovanja. Načelstvo će sa izvršenjem presude čekati „do preko sutra 10. ov. meseca do podne, a tada će se izvršiti smrtna kazna – ako nikakva naredba od strane Gospodina Ministra ne dođe [...]. Oni će se još sutra 9. ov. meseca sprovesti u Kučevo, a 10.^{tog} u podne streljati“.

Sumnje su se pojavile otuda što je komandir požarevačke žandarmerije Milosav Čolović, kada je „pre neki dan“ otišao u Kučevo radi izvršenja smrtne kazne nad dva druga lica („koja je i izvršena“), sedeći uveče u gostionici sa pisarima sreza zviškog i njihovim porodicama, čuo od pisara Radonje Radonjića da je Živojin najmanje kriv. On se, veli Radonjić, slučajno zatekao kod Ilića u kući, jer je provodio blud s Iličevom ćerkom, pa su ga razbojnici primorali da im pomaže, a on je jedini i priznao delo i tako omogućio da se razbojnici osude.

Ministar je odmah reagovao i 09.01.899. naložio požarevačkom načelstvu da obustavi izvršenje nad Živojinom do dalje naredbe.

Sreski načelnik se zdušno protivio odlaganju, pa je okružnom načelniku 09.01.899 poslepodne iz Kučeva u Požarevac poslao čak tri telegrama:

„Poštteni građani boje se da osuđeni na smrt Kučajinci ne budu pomilovani. Učtivo vas izveštavam.“ (u 3:56)

„Bila bi velika greška da se Živojin Marković pomiluje od smrtne kazne kao najgori od svih koji su ovde i kod čije je kuće spremljeno za izvršenje ubijstva. Molim poradite da to ne bude.“ (u 5:51)

„Nevaljalci ovdašnji rade neprekidno na tome da se osuđenici na smrt naročito Živojin pomiluje, pošto dolaze mi jednako i molbe da se to nikako ne uradi. I ja ponovo molim za dejstvovanje vaše da se ni jedan ne pomiluje“ (u 6:20).

Detaljan izveštaj načelstva ministarstvu podnet je 26.01.899, uz zapisnike sa saslušanja komandira i pisara. Pokazalo se da je pisar nastojao da se Živojin pomiluje „zato što je priznanjem svojim [...] prokazao i druge saučesnike, koji se inače bez njegovog priznanja nebi mogli pohvatati i osuditi [...], a još i zato: što je [Radonjić] svoju čast zalagao, da će raditi na tome da se [Živojin] pomiluje ako bude osuđen“. Dakle, načelstvo „nalazi, da mišljenje pisara g. Radonjića ne zaslužuje prizrenje odnosno pomilovanja Živojinovog“.

U ministarstvu je Vlad. Madžarević (sekretar?) sačinio poseban referat, u kome se iznose argumenti za Živojinovu krivicu, osporavaju Radonjićeve tvrdnje i ukazuje na njegove motive. Npr.: „I zato ceo njegov [Radonjićev] razgovor sa podnarednikom [Čolovićem]

izgleda kao prazno hvalisanje, kao da je bajagi on kao vešt islednik i čovek kome je duh ovoga isleđenja skroz poznat procenio, da Živojin ne zaslužuje smrt i da je prema tome ocena suda nepravedna“.

Madžarević je protiv daljeg istraživanja Živojinove krivice zato što bi to uzdrimalo autoritet suda i, naročito, zato što bi, ako se utvrdi Živojinova nevinost, moglo izgledati da su njegovi već streljani saučesnici takođe bili nevini:

„Mišljenja sam da [Radonjićevo] kazivanje, ovako u nevreme, ne bi trebalo da može da uzdrma fakta, koja su isleđenjem i na pretresu utvrđena kao istinita. To ne bi trebalo da može da bude stoga, što bi onda bilo primljeno za istinito njegovo golo kazivanje, pošto se sad više ne može činiti isleđenje u korist Živojina, kad je presuda nad ostalima izvršena, jer na posletku ko zna ako bi se ovo izviđalo da ne bi kraj ove istrage pokazao i to da su i oni streljani bili nevini“.

Dakle, Vasa, Ilija i Martin su streljani 10.01.1899, a Živojin krajem januara ili početkom februara.

fotografija

PG, II, 39, 300-1 (12.09.1898)